

Fakulteten för
Lärande & Samhälle

**Självständigt arbete i fördjupningsämnet
Idrott och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå**

Utmaningar och möjligheter med friluftsupervisning i ämnet idrott och hälsa

*Challenges and opportunities with outdoor education in the subject of physical education
and health*

Alfred Hansson
Dominika Horváthová

Ämneslärare med inriktning idrott och hälsa mot gymnasiet, 300 högskolepoäng
Självständigt arbete på grundnivå, 15 hp
Slutseminarium: 2024-01-15

Examinator: Torun Matsson
Handledare: Marie Larneby

Förord

Vi är två studenter som utbildar oss till ämneslärare i idrott och hälsa. Båda två har genomfört fyra veckors praktik och har vikarierat som lärare på olika skolor. Dominika har upplevt att hennes arbetsplats tar upp friluftsliv i samband med orientering och att praktikplatsen hade mycket friluftsliv med både läger och vandringar i närliggande skogar. Alfred upplevde att friluftsliv delvis saknades i undervisningen på hans praktikplats, efter att ha diskuterat ämnesområdet med sin handledare. Delvis på grund av den upplevda variationen i friluftslivundervisning mellan olika skolor togs beslutet att denna uppsats skulle handla om friluftsliv.

Denna uppsats skrevs av oss tillsammans. Samtliga delar har vi tolkat, bearbetat och skrivit tillsammans via digitala möten. Den delen som vi gjort separat är sökandet efter artiklar. Under sökprocessen har vi fördelat artiklarna mellan varandra för att undvika att dubbelarbeta. Efter sammanfattningen av resultatkapitlet har vi delat information med varandra för att kunna se gemensamma och relevanta delar som kan svara på frågeställningen och föra en diskussion kring ämnet. Vi vill säga tack till våra kurskamrater för diskussioner under och efter handledningsmöten, vår handledare Marie Larneby samt vår examinator Torun Matsson.

Abstract

Friluftsliv är ett område som inkluderas i de svenska ämnesplanerna i idrott och hälsa 1. Vi kommer att granska de faktorer som svenska lärare har att förhålla sig till vid undervisning i friluftsliv. Informationssökningen resulterade i tolv publikationer där majoriteten hittades i databasen Swepub och ERIC. Vid urval av dessa artiklar togs följande kriterier i åtanke: källan ska vara vetenskapligt granskad samt att källan ska ha koppling till friluftsliv inom skolundervisning i huvudsyfte eller friluftsliv i idrott och hälsa.

I diskussionskapitlet lyfts en problematik kring friluftslivet i skolan gällande att ämnet i en del fall betraktas som underordnat i jämförelse med resterande ämnesinnehåll. Det lyfts även andra dilemman med ämnet i diskussionskapitlet, till exempel styrdokument, ekonomiska hinder, brist på säkerhet, geografiska möjligheter samt brist på tid. Det som även presenteras i kapitlet är att flertalet lärare finner svårigheter i hur de ska använda sig av friluftsliv. Vidare presenteras i resultatkapitlet de möjligheter som finns med att bedriva platsresponsiv pedagogik. Det presenteras även att många elever gynnas av utomhusundervisning och friluftundervisning samt att den inre motivationen kan bli bättre än vid inomhusundervisning.

Slutsatsen för uppsatsen är att undervisning i friluftsliv ser olika ut. Undervisning i friluftsliv påverkas mycket beroende på vilken syn lärare har på styrdokumentet men även vilken närmiljö de har till hands och hur de väljer att utnyttja den. Idrottslärares egen uppfattning av vad friluftsliv innebär påverkar även i stor utsträckning och framförallt idrottslärares och rektorns engagemang gällande undervisning i friluftsliv.

Nyckelord: friluftsliv, idrott och hälsa, lärande, utomhusundervisning

Innehållsförteckning

Förord

Abstract

1. Inledning	1
1.1 Viktiga begrepp	2
2. Syfte	4
2.1 Frågeställning	4
3. Metod	5
3.1 Databaser	5
3.2 Urval av material	5
3.3 Sökprocess	6
4. Resultat	8
4.1 Utmanande faktorer med friluftsupervisning	8
4.2 Möjliggörande faktorer och positiva aspekter av friluftsliv	12
4.3 Utomhusundervisning som ett koncept	14
5. Diskussion	20
5.1 Förhållningssätt till styrdokument	20
5.2 Undervisningsplats för friluftsliv	21
5.3 Relevans för yrkesprofession	22
5.4 Metoddiskussion	23
6. Slutsats	25
6.1 Vidare forskning	25
Referenslista	27
Bilagor	30

1. Inledning

Idrott förbättrar individens stresshantering och livskvalitet. De positiva aspekterna på den fysiska hälsan är minskad risk för kronisk smärta, minskad risk för fetma samt ett starkare skelett (Faskunger & Sjöblom 2017, s. 26-27). Folkhälsomyndigheten anser att friluftsliv främjar en god folkhälsa och har beslutat att satsa på friluftslivspolitiken (Folkhälsomyndigheten, 2023). Att vistas i naturen innebär minskad stress och olika aspekter av förbättrad psykisk hälsa (Folkhälsomyndigheten, 2022).

Ämnet Idrott och hälsa är en del i både svensk grundskola och gymnasieskola, i detta ämne ingår området friluftsliv. Friluftsliv har länge haft en viktig innebörd i svensk kultur. Att friluftsliv är en del av idrottsämnet kan bidra till att friluftsliv fortsätter att ha en viktig innebörd för framtida generationer (Mikaels, 2017, s. 17). Vilken innebörd friluftsliv har i Sverige idag och om friluftslivets betydelse hos befolkningen har förändrats undersöks i en rapport som är baserad på en enkätundersökning genomförd av Statistiska centralbyrån (Fredman et al. 2019, s. 13). I stort sett ägnar sig alla svenskar åt någon typ av friluftsliv. Det finns däremot stora variationer i hur ofta svenskar genomför olika friluftaktiviteter (s. 15). Författarna påpekar bland annat att "friluftspolitiken i Sverige har en uttalad ambition att fler ska ägna sig åt friluftsliv" och att det därför finns behov av ny kunskap angående de hinder som finns för att denna ambition ska bli verklighet (s. 17). Rapporten visar att flertalet önskar att de hade möjlighet att ägna sig mer åt friluftaktiviteter men att de av olika anledningar känner sig hindrade till detta. Vanligt förekommande hinder är brist på lämpliga områden och platser för friluftaktiviteter, brist på utrustning, brist på ekonomiska resurser och brist på kunskap (s. 18). Även om rapporten inte är inriktad mot friluftsliv inom ämnet idrott och hälsa, som detta arbete handlar om, anser vi att rapporten är högst relevant. De hinder som anges ovan är högst aktuella inom ämnet idrott och hälsa, vilket kommer att presenteras mer omfattande under resultatkapitlet. Utifrån denna bakgrundsfakta kommer vi att undersöka ämnet friluftsliv och vilken plats ämnet har i den svenska skolan.

Erik Backman tar upp i sin artikel att friluftsliv kan förklaras som utomhusundervisning eller utomhusliv samt att konceptet friluftsliv är en skandinavisk företeelse (Backman, 2008, s. 4). En annan definition av friluftsliv är "Vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling" (Svenskt friluftsliv, 2023).

Enligt Mikaels kan undervisning i friluftsliv vara en utmaning. Under de senaste 20 åren har forskare

föreslagit att skolundervisningen ska innehålla en mer hållbar undervisning om naturmiljö och därmed utbilda om ett kritiskt förhållningssätt gentemot naturen i de ekologiska, historiska och kulturella arenorna. Forskare anser att fokus just nu istället ligger på hur individen samspelar med naturen ur ett socialt perspektiv (2018, s. 4). Lärarna som intervjuats i artikeln upplever svårigheter att bedriva undervisning som når upp till aktuella skrivningar i det centrala innehållet. En av svårigheterna är att lärare inte vet hur de ska tolka ämnesplanen. Lärare upplever att det är otydligt vilka kunskaper eleverna ska utveckla inom friluftsliv. På grund av denna otydlighet blir lärare också osäkra på hur de ska utforma undervisningen på ett sätt som tydligt relaterar till ämnesplanen. Eftersom lärarnas erfarenheter och åsikter om friluftsliv är väldigt varierande kan lektioner i friluftsliv se ut på väldigt olika sätt (Mikaels, 2018, s. 11).

I den nuvarande kursen Idrott och hälsa 1 lyfts följande förmågor: 1. “Motions-, idrotts- och friluftaktiviteter som utvecklar en allsidig kroppslig förmåga” 2. “Utemiljöer och naturen som arena för rörelseaktiviteter och rekreation”. 3. “Metoder och redskap för friluftsliv” 4. “Säkerhet i samband med fysiska aktiviteter och friluftsliv” (Skolverket, 2011, s. 2). Idrott och hälsa 2 är en valbar kurs som man kan välja till om gymnasieskolan erbjuder kursen. Den kursen innehåller en punkt med temat friluftsliv i form av “Upplevelsebaserade rörelseaktiviteter utomhus, till exempel paddling, klättring, ridning, orientering, friluftsliv och geografiskt betingade aktiviteter som skidåkning” (Skolverket, 2011, 5). I den förra läroplanen Lpf 94 fanns det två kurser, Idrott och hälsa A och Idrott och hälsa B, som dagens kurser bygger på. Idrott och hälsa A innehöll en punkt med tydlig koppling till friluftsliv som lyder “ha kunskap om samt ha genomfört och upplevt olika former av friluftsliv”. Idrott och hälsa B har precis som föregående en punkt kopplat till ämnet: “ha fördjupat sina kunskaper i friluftsliv och kunna tillämpa dessa under olika årstider” (Skolverket, 2000). Både nutida och föregående styrdokument skrivs ut eftersom vi vill visa på konkretiseringen som har skett från Lpf94 till Lgy11 i centrala innehållet kring ämnet friluftsliv.

1.1 Viktiga begrepp

- Friluftsliv: “vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling” (Svenskt friluftsliv, 2023).
- Platsresponsiv pedagogik: anpassad till den specifika platsen efter kulturella, historiska och ekologiska förhållanden (Mikaels, 2018, s. 4).

- Det vanliga friluftslivet: utgör platser och områden som är lättillgängliga att komma till eller vistas i (Backman, 2008, s. 13).
- Det exklusiva friluftslivet: kräver särskilda förutsättningar och utförs ofta i en något mer otillgänglig miljö (Backman, 2008, s. 13).
- Förstahandsupplevelser: direktkontakt eller erfarenhet som en person får uppleva genom att vara närvarande i miljö. (Winje, Ø & Løndal, K. 2021, s. 134).
- Uteskole: norskt begrepp för att bedriva undervisning i en annan miljö än skolmiljö (Winje, Ø & Løndal, K. 2021, s. 134).
- Utomhuspedagogik: "Tolkning, vägledning och reflektion i natur och kulturlandskap" (Nationalencyklopedin, 2023)

2. Syfte

Syftet är att analysera och diskutera vilka utmaningar och möjligheter som finns vid undervisning i området friluftsliv. Av elva punkter i det centrala innehållet i idrott och hälsa 1 har fyra stycken en tydlig koppling till friluftsliv. Kopplingen blir tydlig eftersom begreppen friluftsliv eller utomhusvistelse förekommer i skrivningarna. Vi kommer att granska de faktorer som svenska lärare har att förhålla sig till vid undervisning i friluftsliv.. Vidare kommer uppsatsen även undersöka vilka möjligheter och utmaningar andra länder ser med undervisning som liknar den svenska friluftslivundervisningen.

2.1 Frågeställning

- Vilka faktorer har ämneslärare i idrott och hälsa att förhålla sig till vid undervisning i friluftsliv?

3. Metod och material

I detta kapitel presenteras vilken metod som har använts för att söka och välja forskning som kan besvara frågeställningen. Rubriken "Databaser" diskuterar vilka databaser som har använts för att söka efter forskningspublikationer. "Sökprocessen" diskuterar hur själva sökprocessen har gått till samt vilka forskningspublikationer vi valt att använda. "Urval av material" presenterar de kriterier vi har satt upp för att selektera forskning och hitta de publikationer som är bäst lämpade för att besvara frågeställningen. Metoden som vi har använt i uppsatsen är informationssökning vilket betyder att vi har sökt och granskat publikationer för att få en fördjupad kunskap inom ämnet.

3.1 Databaser

I sökprocessen har vi främst använt oss av databasen Swepub. Vi har även sökt i databaserna Libsearch och ERIC. De databaser som genererade bäst resultat är databasen Swepub och ERIC (Educational Resources Information Center). Swepub var mycket användbart eftersom det är svenska högskolor, universitet och andra forskningsinstitut som bidrar med publikationer till databasen. De publikationer som finns på databasen är mestadels skandinaviska vetenskapliga artiklar. Swepub var relevant för detta arbete eftersom friluftsliv som en del av idrottsundervisningen är ett skandinaviskt koncept. Vi har också använt databasen Libsearch för att hitta forskning om andra länder och deras utomhusundervisning. Resultatet av sökningen i Libsearch blev däremot allt för bred, trots att olika söktermer användes. Istället för Libsearch valdes därför databasen ERIC. ERIC är en databas som innehåller böcker och vetenskapliga artiklar om exempelvis pedagogik. Anledningen till att vi även valt att söka efter artiklar utanför Skandinavien är för att internationella forskningspublikationer kan förmedla andra perspektiv och bidra till ett mer nyanserat svar på vår frågeställning.

3.2 Urval av material

I inledningskapitlet används källor som vi kritiskt har undersökt hur de är genomförda. Däremot är vi medvetna om att dessa publikationer inte har genomgått vetenskaplig granskning. Vi har trots det använt oss av källorna men då enbart i det inledande kapitlet för att ge läsaren en fördjupad helhetsbild över ämnet. Övriga forskningspublikationer har en tydlig koppling mellan friluftsliv och skolundervisning i huvudsyfte och friluftsliv i idrott och hälsa vilket är våra inkluderingskriterier för

att kunna användas i resultatkapitel. Det andra inkluderingskriteriet som vi utgick ifrån var att källan ska vara vetenskapligt granskad.

Vid urval av material har vi valt att utgå ifrån tre stycken exkluderingskriterier. Det första kriteriet för exkludering är när källan inte är en primär studie. Det andra kriteriet för exkludering är ifall källan inte har en koppling mellan friluftsliv och idrott och hälsa. Sista kriteriet för exkludering är ifall källan i huvudsak fokuserar på annan utbildning än grundskola och gymnasieskola. Alla våra källor förutom Backmans är från 2012 och framåt vilket vi har valt att ha som utgångspunkt för relevanta studier då revideringen av Lgy11 har genomförts. Anledningen till att vi valde att ha Backman även om källan är äldre än 2012 är på grund av den berikande kunskapen inom området friluftsliv.

Vid granskning av material togs den metodologiska aspekten med i avseende att se över forskning som hade relevant metod för insamling av data. Replikation och evaulering är avgörande för att kvalitén i publikationen ska vara hög (Backman, 2016, s. 43). Vi försökte välja publikationer med både kvalitativa och kvantitativa undersökningar för att få en varierande överblick över ämnet. Däremot vill vi förtydliga att majoriteten av publikationerna har en kvalitativ undersökning varav metoden ger en fördjupad inblick i undersökningen. Vilken metod författaren har använt i sin studie har varit betydelsefullt när vi har avgjort studiens kvalitet samt relevans utifrån vår frågeställning för att inkludera både kvantitativa och kvalitativa publikationer.

I sökprocessen har vi letat efter forskningsartiklar, licentiatavhandlingar och doktorsavhandlingar. Vid val av forskningspublikationer har det varit styrkande när författaren publicerat fler än en artikel inom samma område eller när författaren har friluftsliv som sitt huvudsakliga forskningsområde.

3.3 Sökprocess

När vi har sökt forskningspublikationer i olika databaser har vi använt oss av ett antal urvalskriterier, vilka presenteras under rubrik 3.2 Urval av material. För att få ett rimligt antal sökträffar med relevant innehåll har vi alltid valt att göra en utökad sökning. I den utökade sökningen har vi gjort förvalet "peer review". Därefter har vi använt sökorden "friluftsliv", "physical education", "Sweden", "curriculum", "naturmöte", "outdoor teaching", "teaching", "outdoor education" och "school". Vi använde dessa sökord för att vi ansåg att de var mest relevanta för ämnet. Vi vill även sammanfatta att vi till en början blev intresserade av publikationens titel för att avgöra kopplingen till vårt ämne.

Vid intresse av en publikation har vi senare sett över innehållsförteckningen, läst igenom abstract eller inledningen för att avgöra om publikationen var relevant eller inte. Sökningen "Friluftsliv", "physical education" genererar 24 träffar på Swepub. De publikationer som vi hittade då är en doktorsavhandling av Tugetam (2020) på sökträff 8 samt en artikel av Mikael 2018 med sökträff 13.

När vi sökte på "Sweden", "curriculum" och "physical education" fick vi fram träffen Mikael (2017) på sökträff 10 av 36, vilket också är en doktorsavhandling. Den sista träffen vi fick i databasen Swepub är artikeln av Andersson (2020), på sökträff nummer 4 av 17, efter att ha använt sökordet "naturmöten". Under databasen ERIC har vi använt sökorden "outdoor education", "teaching", "friluftsliv", "school" och "physical education". Vi har valt artikeln Oberle et al. (2021) på sökträff 14 av 15 efter att ha sökt på "outdoor education", "school" och "physical education". Artikeln från Sjöblom, Eklund och Fagerlund, (2023), hittades efter att ha använt sökorden "outdoor education" och "teaching". Det ska även tilläggas att ett till kriterium har lagts till vid denna sökning och det är att publikationerna skulle vara publicerade från 2023, då vi vid detta tillfälle sökte efter de senaste forskningspublikationerna inom friluftsliv. Sista artikeln är skriven av Winje & Löndahl (2021) funnen på sökträff 8 av 14 efter "outdoor education" och "friluftsliv" som sökord.

Den tredje metoden vi använt i vår sökprocess är att söka efter en specifik forskare. Forskaren vi sökte efter heter Erik Backman och har genomfört flera studier inom friluftslivsområdet. Till hjälp använde vi databasen Swepub, valde peer review och använde sökorden "Erik Backman, friluftsliv". De artiklar vi hittade är Backman (2011) på sökträff 11 av 28, Backman (2010) på sökträff 3 av 28 och Backman (2008) på sökträff 4 av 28. I uppsatsen finns en källa från Erik Backman som publicerades 2008. Denna källa är äldre än övriga källor men högst relevant för denna uppsats då artikelns innehåll diskuterar ämnet friluftsliv i relation till styrdokument. Backman presenterar i artikeln hur formuleringar om friluftsliv har sett ut i ett flertal tidigare läroplaner och kursplaner. Backman tar även upp viktiga begrepp som är betydelsefulla för att förstå variationen i friluftslivet men också olika aspekter på vad som kan betraktas som friluftsliv. Vi har valt att ha tre olika publikationer från Backman. En av artiklarna berör idrottslärares syn på friluftsliv, en artikel berör idrottslärarytbildares syn på friluftsliv och den tredje analyserar formuleringar kring friluftsliv i olika läroplaner och kursplaner. Trots att artiklarna har samma författare så behandlar de olika områden inom friluftsliv. Eftersom alla tre artiklarna också är högst relevanta utifrån vår frågeställning har vi valt att använda oss av alla tre.

4. Resultat

I detta kapitel presenteras artiklar som valts ut under sökprocessen. Resultatkapitlet är uppdelat i tre delar. I den första delen valde vi att behandla utmanande faktorer vid friluftsliv. Den andra delen handlar om möjliggörande faktorer och positiva aspekter av friluftsliv. Den sista delen handlar om utomhusundervisning som ett koncept. Den sista underrubriken i resultatkapitlet valde vi att ge namnet utomhusundervisning som ett koncept, för att särskilja friluftslivundervisning från utomhusundervisning.

4.1 Utmanande faktorer vid friluftsliv

Backman har genomfört studien *What is valued in friluftsliv within PE teacher education? - Swedish PE teacher educators' thoughts about friluftsliv analysed through the perspective of Pierre Bourdieu* (2008). Studiens syfte är att se över de värden som finns med friluftsliv som ett koncept kopplat till ämnet idrott och hälsa (Backman, 2008, s. 3). Studien är baserad på intervjuer med 17 lärarutbildare vid åtta olika högskolor i Sverige som alla utbildar blivande lärare i idrott och hälsa. Intervjumetoden bestod av kvalitativa semistrukturerade intervjuer med motiveringen att kunna möjliggöra att på ett bättre sätt ta del av det som vanligtvis inte går att observera. Frågorna till lärarutbildarna berörde deras syn på utbildning i friluftsliv för idrottslärarstudenter. Lärarutbildarna har fått prata öppet kring frågorna och har även kunnat få följdfrågor kopplat till deras resonemang (Backman, 2008, s. 9). Teorin Backman använder sig av i studien är Bourdieus fältteori (2008, s. 11).

Backman presenterar resultatet av intervjuerna utifrån vanliga motsättningar inom undervisning i friluftsliv och vilken åsikt lärarna har inom dessa motsättningar. En av motsättningarna beskrivs som innebörden av upplevelsen av naturen jämfört med innebörden av konkurrens. I denna fråga hade lärarutbildarna ett ganska enhetligt ställningstagande. En stor majoritet ansåg att friluftsliv ska eller åtminstone bör definieras som en aktivitet där själva grunden är upplevelsen av naturen. Majoriteten av lärarutbildarna resonerade att konkurrens kan anses vara kärnan i idrott men att definitionen av friluftsliv inte kan kopplas till konkurrens (Backman, 2008, s. 11-12). Ett annat tema som diskuterades i intervjuerna var det vanliga och det exklusiva friluftslivet och motsättningarna där emellan. Generellt ansåg intervjupersonerna att exklusivt friluftsliv var extra viktigt för

idrottsläroarutbildningen medan det vanliga friluftslivet ansågs som mest fördelaktigt för grundskola och gymnasieskola (Backman, 2008, s. 12-14). Slutsatserna Backman presenterar är att idrottsläroarutbildningen tycks domineras av en idrottslogik. Friluftsliv har inom idrottsläroarutbildningen en underordnad position i förhållande till idrott. Däremot värdesätts friluftsliv högt av läroarutbildarna som undervisar i ämnet. Backman menar även att maktförhållandet mellan idrott och friluftsliv inom idrottsläroarutbildningen inte behöver vara statisk. Som exempel jämför Backman med den norska idrottsläroarutbildningen där friluftsliv utvecklats och blivit mer fristående gentemot idrott i jämförelse med Sverige. Ett antal framtida utmaningar inom idrottsläroarutbildningen som blivit tydliga genom studiens resultat lyfts även fram. Ett dilemma Backman belyser är att det vanliga friluftslivet är en typ av friluftsliv som blivande idrottsläroare rekommenderas att genomföra i sitt blivande yrke. Samtidigt värdesätter läroarutbildarna det exklusiva friluftslivet väldigt högt och påpekar att denna typ av friluftsliv behövs för att läroarstudenterna ska få uppleva ett mer äkta friluftsliv. Idrottsläroarutbildningen kan därför behöva anpassas mer efter förutsättningarna på idrottsläroarstudenternas blivande arbetsplatser. Ifall idrottsläroarstudenterna enbart får utbildning i ett exklusivt friluftsliv finns risk att studenterna inte får kunskap i andra sätt att utbilda sina framtida elever i friluftsliv (2008, s. 19-20).

En annan studie från Backman är *What frames teaching of friluftsliv? - Analysing a pedagogic discourse within Swedish PE through framing and the pedagogic device* (2010). Studien undersöker hur undervisning i friluftsliv inom idrott och hälsa ser ut i relation till hur kursplanen är formulerad. Friluftsliv definieras i artikeln som "att vistas utomhus i natur och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling" (Backman, 2010, s. 4). Studien är baserad på kvalitativa intervjuer med 12 stycken idrottsläroare på grundskolor i Sverige med olika geografiska placeringar (Backman, 2010, s. 10). Teorin Backman använder i studien är Bernsteins läroplansteori. Teorin utgår ifrån ramverk, pedagogisk diskurs och pedagogiskt hjälpmedel för att analysera hur styrdokument är formulerade (2010, s. 6-8). Resultatet visade att intervjupersonerna upplevde svårigheter i att utforma undervisningen i friluftsliv i enlighet med kursplanen för idrott och hälsa. Svårigheten läroarna upplevde ansågs delvis ha att göra med hur kursplanen är formulerad (Backman, 2010, s. 19). Backman konstaterar också att respondenterna beskriver friluftsliv som en aktivitet som kräver ekonomiska resurser, tid, extra säkerhetstänk, utrustning samt att friluftsliv ska genomföras i naturen (2010, s. 14-18). Backman föreslår att större acceptans kring att friluftsliv även kan genomföras i mer urbana miljöer och att friluftsliv inte behöver kräva ekonomiska resurser och teknisk utrustning kan leda till en bättre friluftslivundervisning i idrott och hälsa. En förändrad syn på hur undervisning i

friluftsliv kan utformas, skulle kunna ge eleverna bättre möjligheter att nå målen i kursplanen och ge lärare större kontroll över sin undervisning (2010, s. 19-20).

En tredje studie av Erik Backman *Friluftsliv: a contribution to equity and democracy in Swedish PE? - An analysis of codes in Swedish PE curricula* (2011). Syftet är att undersöka styrdokumentens formuleringar om friluftsliv. Studien kan delas in i två delar. Den första delen analyserar och jämför hur friluftsliv framställs i läroplaner men också i de olika kursplanerna för idrott från 1955 fram till 1994. I den andra delen har Backman samlat in lokala idrottsläroplaner som används inom olika skolor och undersökt hur friluftsliv uttrycks i dessa (2011, s. 10). Backman har haft Bernsteins teori om klassificering och ramverk som utgångspunkt i studien. Teorin används för att beskriva på vilket sätt kunskap överförs från lärare till elev. För att analysera styrdokument använder sig Backman av denna teori om koder i läroplaner (2011, s. 6-7). Resultatet av studien visade att tidigare formuleringar om antal dagar som ska ägnas åt friluftsliv har tagits bort ur den allmänna läroplanen. Även kursplanens formuleringar kring friluftsliv har förändrats från att tidigare ha varit mer specifik kring innehållet i friluftsliv undervisningen. Att formuleringarna kring innehållet i friluftsliv idag är mer diffusa kan vara både positivt och negativt enligt Backman. Det som kan vara positivt är att dagens formuleringar fokuserar mer på teoretiska kunskaper än tidigare. Detta fokus på andra typer av kunskaper kan vara viktigt i idrott och hälsa-ämnet som fortfarande är starkt influerat av föreningsidrotten och fokuset på kunskaper i olika fysiska rörelsemoment (2011, s. 13-15). När det kommer till den delen av studien som undersökte lokala läroplaner, alltså olika typer av betygsmatriser som lärarna har utformat själva i relation till kursplanen, kunde man se en stor variation i olika idrottslärares syn på vad friluftsliv innebär. En del idrottslärare nämner inte friluftsliv i deras matriser. Av de lärare som hade med formuleringar kopplat till friluftsliv så var det vanligast att friluftsliv räknades som en del av orienteringsundervisningen (2011, s. 17-19).

Mikaels har skrivit doktorsavhandlingen *Becoming a place-responsive practitioner: Exploration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum* (2018), med syftet att kritiskt undersöka förutfattade meningar och antaganden om friluftsliv. Mikaels vill också undersöka en situationsspecifik pedagogik och vilken potential denna pedagogik kan ha inom friluftsliv (2017, s. 16). Mikaels påpekar att han med begreppet friluftsliv ur ett svenskt perspektiv syftar till "kulturen att vistas eller spendera tid i naturen för rekreationssyften" (2017, s. 13). Mikaels presenterar även att hans avhandling kommer ha sin utgångspunkt, och använda sig av Michel Foucaults postkulturella perspektiv (2017, s. 32). Friluftsliv ingår även i den svenska läroplanen med tillhörande bedömningskriterier och lärandemål. Eftersom det inte går att helt likställa

friluftsliv i en skolkontext med andra former av vardagligt friluftsliv har Mikael valt att i sin avhandling även använda termen “skolbaserat friluftsliv” när han skriver om friluftsliv kopplat till skolan och läroplanen (2017, s. 13).

Avhandlingen är baserad på fyra forskningsartiklar (2017, s. 13). Den första artikeln är en intervjustudie med idrottslärare på Nya Zeeland. Åtta stycken idrottslärare på mellan fem och tjugofem års erfarenhet intervjuades i studien. Syftet med intervjustudien var att identifiera och problematisera vanligt förekommande resonemang och antaganden om friluftsliv som förekommer bland idrottslärare på nya zeeländska gymnasieskolor (2017, s. 33).

Artikel två hade syftet att undersöka vad som händer när människor får lämna den vanliga vardagen och den trygga närmiljön. Bland annat ville studien undersöka vilka slags relationer som kan uppstå kopplat till olika platser. De 14 deltagarna i studien var studenter i åldrarna 20-25 år inskrivna på en kurs i Kanada. Studien genomfördes under en månads kanot och vandringstur i de kanadensiska Klippiga bergen. Underlaget för artikeln var främst reflekterande dagböcker där deltagarna fick besvara frågor med koppling till frågeställningen för studien (Mikael, 2017, s. 38).

Den tredje artikeln i avhandlingen undersöker hur formuleringar om friluftsliv framställs i den svenska läroplanen. Till grund för studien var nationella läroplanen för gymnasiet, ämnesplanen för idrott och hälsa, dokumentet för bedömningsstöd i idrott och hälsa samt kommentarmaterialet för idrott och hälsa. Syftet var att undersöka olika former av förutfattade meningar och tankesätt kring friluftsliv som påverkar hur läroplan och ämnesplan utformas (Mikael, 2017, s. 39).

Den fjärde artikeln som ligger till grund för Mikael avhandling är *Becoming a place-responsive practitioner: Exploration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum*. Denna artikel anser vi är särskilt relevant för vår uppsats och den är därför medtagen som enskild artikel i vårt resultat sida 13 i uppsatsen.

Ett av resultaten i Mikael avhandling var att det som anses “ normalt eller “ sant” inom skolbaserat friluftsliv påverkas av olika ontologiska utgångspunkter. Det fanns en del likheter i hur de svenska idrottslärarna och de nyzeeländska idrottslärarna pratade om praktik i friluftsliv. En sådan likhet var hur lärarna pratade om praktik i form av olika friluftaktiviteter som eleverna ska lära sig och att dessa aktiviteter utgör själva innehållet och målet med undervisningen i friluftsliv. Däremot skiljde sig de nyzeeländska och de svenska idrottslärarna också åt då de nyzeeländska även hade ett

hållbarhetsperspektiv utifrån platsen för friluftsliv som ett lärandemål för eleverna. De svenska idrottslärarna lyfte däremot inte några mål med undervisningen i friluftsliv som tydligt frångick den annars dominerande aktivitetsdiskursen. Avhandlingens slutsats var att det kan vara fördelaktigt att jobba mer med en platsresponsiv pedagogik inom friluftslivundervisningen för att på ett tydligare sätt följa läroplanens alla delar. Denna undervisningsmetod möjliggör att undervisningen i friluftsliv på ett effektivare sätt kan genomföras i skolans närområde (Mikaels, 2017, s. 68-69).

4.2 Möjliggörande faktorer och positiva aspekter av friluftsliv

Doktorsavhandling av Åse Tugetam *Att göra och erfara friluftsliv – En etnografisk studie om lärprocesser i gymnasieelevers friluftslivundervisning* är publicerad 2020. Syftet är att analysera hur friluftsliv undervisas och hur eleverna reagerar på friluftsliv. Vidare vill Tugetam ta reda på hur eleverna samspekar med varandra och med lärare under tiden friluftslivet utformas. Tugetam använder sig av Vygotskijs sociokulturella teori i sin analys (2020, s. 13). Hon vill fokusera på hur olika lärt teorier har för effekt för elevernas lärande (2020, s. 30). Tugetam definierar begreppet friluftsliv utifrån Nationalencyklopedin “verksamheter ute i det fria vanligen för längre tid och vildare natur” (2020, s. 14). Tugetam använder flera olika metoder för att samla in empiri till sin studie. Hon utför kvalitativa och etnografiska metoder inom vilka hon observerar och intervjuar (Tugetam, 2020, s. 60). Tugetam genomförde sin studie på tre gymnasieskolor i Sverige som hade ett genomarbetat arbetsområde i friluftsliv (2020, s. 63).

Tugetam presenterar att elevernas lärande förbättras beroende på vilken plats de befinner sig i. Om eleverna befinner sig där de behöver visa ansvar höjs deras ansvarstagande och självkänsla (2020, s. 183). Tugetam tar även upp kontrasternas pedagogik vilket innebär att beroende på vilken plats eleven befinner sig på kan det förbättra elevens erfarenheter och lärande (2020, s. 225). Genom platsresponsiv pedagogik kan elever uppleva saker istället för att läsa om ämnet i klassrummet. På en av skolorna har en genomförd fjällresa förbättrat relationen elever sinsemellan men även relation mellan lärare och elev. Försättningsvis visar studien att en elev som var uppvuxen i fjällmiljö fick en helt ny position i gruppen under temat friluftsliv. Eftersom gruppen som studeras har olika förväntningar på varandra omstruktureras gruppen och det skapas en ny statushierarki beroende på friluftskunskap (Tugetam, 2020, s. 240). Slutligen visade Tugetam att eleverna förbättrade sin syn på sig själva i relation till sin kropp eftersom de har utsatts för situationer som de inte utsatts för i vardagen, exempelvis trötthet och hunger (Tugetam, 2020, s. 241).

Tugetam presenterar i sin slutsats att friluftslivet inte tar lika mycket plats i undervisningen som styrdokumentet presenterar. Hon visar även att undervisningen är begränsad och inte ger eleverna en förståelse för varför den finns med i ämnesplanen (2020, s. 235).

Jonas Mikael har skrivit artikeln *Becoming a place-responsive practitioner: Exploration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum* (2018). Mikael definierar friluftsliv i sin tidigare forskning på följande sätt: "kulturen att vistas eller spendera tid i naturen för rekreationssyften" (2018, s. 13). Studiens syfte är att utforska om en platsresponsiv pedagogik förbättrar friluftslivet för årskurs 7-9 (Mikael, 2018, s. 4). Mikael presenterade Deleuze och Guattaris begrepp och definitioner om platsresponsivitet och platsens betydelse för undervisning för att kunna analysera och använda dessa i sin text som ett teoretiskt perspektiv (2018, s. 5). Mikael valde åtta stycken idrottslärare som närvarade under konferensen för idrott och hälsa 2014. Lärarna hade 5-25 års erfarenhet och arbetade på olika platser i landet. Deltagarna var två kvinnor och sex män. Idrottslärarna fick ta del av forskarens dagbok, genomförde workshops och blev intervjuade elva gånger (Mikael, 2018, s. 6-7).

Mikael analys av det empiriska materialet visade tre diskursiva nivåer. Den första diskursiva platån är när friluftslivet räknas som rekreation. Samtliga lärare som deltog i studien pratade om rekreation av något slag kopplat till skolundervisning (Mikael, 2018, s. 10). Den andra platån innebär att de två av idrottslärarna var inne på att friluftslivundervisningen ska innehålla ett lärande mer än rekreation som man kan koppla till sin fritid. Med detta sagt ska eleverna uppleva att de lär sig något nytt samt att det kan räknas som en fysisk aktivitet, exempelvis att bygga upp ett vindskydd (Mikael, 2018, s. 11). Den tredje diskursiva platån är att lärarna upplever att de inte riktigt förstår vad de ska undervisa om gällande friluftsliv då styrdokumentet inte är deskriptiva för att avslöja vad som ska undervisas och inte (Mikael, 2018, s. 11-12).

Efter arbetet med platsresponsiv pedagogik möjliggjorde det för lärare att tänka över sin undervisning och även bedriva undervisning under en lektion istället för en dag. Workshopen som de deltog i gav dem kunskaperna att kunna se vilken miljö som finns i närheten och nyttja den på rätt sätt för undervisning (Mikael, 2018, s. 13-14). I resultatet presenteras att deltagare har öppnat upp nya sätt att tänka gällande ämnet friluftsliv och dess undervisningsform. Istället för att ordna friluftsdagar har de fått kunskap om hur det är möjligt och lönsamt att utnyttja miljön man har runt omkring sig (Mikael, 2018, s. 16-17).

4.3 Utomhusundervisning som ett koncept

Emilia Fägerstam har 2012 publicerat artikeln *Perspectives on outdoor teaching and learning*. Syftet är att utforska vilka tankar lärare i Australien har om utomhuspedagogik samt vilken upplevelse barn som bor i städer har av utomhuspedagogik. Fägerstam presenterar sex olika frågeställningar men för denna uppsats är det fem som är relevanta (2012, s. 2-3). Teorin som Fägerstam använder i sin studie är Mackenzie och Smith, Orrs teori om ekologisk läskunnighet (2012, s. 12).

Fägerstam använder i sin studie både kvalitativ och kvantitativ metod av undersökning (2012, s. 33). Vid insamling av data har hon genomfört både intervjuer och enkäter (Fägerstam, 2012, s. 38). Det var cirka 40 svenska lärare som deltog i hennes studie medan det åtta australienska gymnasieskolor och miljöutbildningscentra. Antal deltagare i den australiensiska studien specificeras inte i avhandlingen. Forskningen genomfördes på gymnasieskolor i Sydney och en svensk högstadieskola (Fägerstam, 2012, s. 34-35).

Resultatet som presenteras i alla fyra artiklar som avhandlingen innehåller, har Fägerstam inlett med att det finns många elever som upplever känsla och obehag och inte bara glädje. I Australien är utomhusundervisning mycket sällsynt på grund av mycket innehåll i läroplan men även säkerhetsproblem. Det visade sig även att elever saknar förstahandsupplevelser (Fägerstam, 2012, s. 48). Vidare visar forskningen att utomhusundervisning blev en mycket uppskattad metod för eleverna då det betraktades som nytänkande och något som inte ingick i deras skolrutin. Det som uppskattades var också den sociala delen mellan elever (Fägerstam, 2012, s. 51). De australienska lärarna påpekade att elever som är blyga gynnades av utomhusundervisning samt att samarbetet och deltagande förbättrades av utomhusundervisningen. Utomhusundervisning förbättrade även möjligheten för erfarenhetsutbyte. De australienska lärarna benämnde brist på tid vilket är en viktig faktor för att lyckas (Fägerstam, 2012, s. 53). Avslutningsvis har klassen delats upp i två grupper, en som hade inomhusundervisning och en som hade utomhusundervisning. Gruppen som studerade utomhus förbättrade sina kunskaper mer än gruppen som lärde sig på det traditionella sättet. Ett annat viktigt resultat var att gruppen som hade traditionell undervisning fick minskad inre motivation under tio veckor som projektet varade medan elever som hade utomhusundervisning behöll den inre motivationen (Fägerstam, 2012, s. 53).

Sammanfattningsvis ledde utomhusundervisningen till bättre resultat i aritmetik. Uppmärksamheten och fokus är två förmågor som utvecklades vid utomhusundervisning (Fägerstam, 2012, s. 62).

Artikeln *High school teachers' experience of the educational potential of outdoor teaching and learning* är skriven av Emilia Fägerstam (2013). Syftet med studien är att undersöka lärarnas uppfattningar om utomhusundervisning samt jämföra lärarnas uppfattningar efter ett års erfarenhet av utomhusundervisning (Fägerstam, 2013, s. 1-2). Fägerstam fokuserar på det neurologiska perspektivet i sin publikation (2013, s. 2).

Publikationens undersökningsmetod är longitudinell fallstudie. Fägerstam genomförde intervjuer med tolv lärare som var medverkande i studien. Intervjuerna genomfördes vid två tillfällen (2013, s. 5).

Fägerstam redovisar att deltagarna ansåg att skolmiljön betraktades som tråkigt och omotiverande i jämförelse med natur som betraktades som fridfullt och varierande. Fägerstam beskriver inte i publikationen hur skolmiljön ser ut. Efter studien där skolmiljö användes mest ansåg lärarna att det fungerade överlag bra (2013, s. 8). Utomhusprojektet visade att elever som inte syns mycket i klassrummet gynnades av utomhusundervisning samt att arbete i mindre grupper mellan eleverna ökade kollaborativt lärande. Vidare visar studien att under anpassningstiden på tre månader upplevde lärarna problem med disciplinen hos elever. Vidare visar studien att relation mellan lärare och elev förbättrades och blev mer avslappnad. Före studien förväntade sig lärare mer samarbete mellan varandra samt fler ämnesövergripande samarbeten. Efter studien visade sig att ämnesövergripande samarbeten inte ökade (Fägerstam, 2013, s. 9). Fägerstams studie visar att utomhuspedagogik ökade elevernas glädje och motivation. Den visar även deltagarnas samarbete och deltagande förbättrades. Däremot visar studien att några elever i början hade disciplinära problem att anpassa sig till utomhuspedagogiken (2013, s. 22-23).

Andersson har skrivit licentiatavhandlingen *Naturmöten i pedagogiska verksamheter* (2020), med syftet att undersöka naturmöten inom pedagogiska verksamheter såsom svensk skola. I studien används främst begreppen naturmöten och utomhuspedagogik. Dessa begrepp står nära begreppet friluftsliv och vi anser därför att artikeln är relevant för denna uppsats. Däremot likställer vi inte dessa begrepp med begreppet friluftsliv då resultat och diskussion för uppsatsen i så fall skulle kunna bli missvisande. Studien är främst relevant för att ge fler infallsvinklar för att besvara vår frågeställning.

Studien är indelad i tre delstudier. Första delstudiens syfte är främst att identifiera och jämföra formuleringar kring undervisning i naturen från skolans styrdokument från slutet av 1800-talet fram till idag. Delstudie två och tre fokuserar på verksamheterna Naturskolan, I ur & skur samt en folkhögskola och deras utomhuspedagogiska undervisningspraktiker. Dessa delstudier är mindre relevanta i förhållande till vår frågeställning (Andersson, 2020, s. 13). Denna studie har ett pragmatiskt perspektiv som utgångspunkt, främst inspirerat av Deweys pragmatiska filosofi. Författaren utgår även från ett diskursanalytiskt angreppssätt som innebär att våra antaganden och tolkningar av verkligheten avgör hur vi ser på kunskap, språk och handling. Med hjälp av det diskursanalytiska angreppssättet vill författaren identifiera mönster och eventuella förändringar inom den utomhuspedagogiska praktiken (Andersson, 2020, s. 27-29). Resultatet från delstudie ett visar att elevers egna iakttagelser, upplevelser och känslor i samband med naturmötet som en utgångspunkt i lärandet, är något som får betydligt mindre plats i dagens styrdokument. Naturmöten som social fostran med fokus på att utveckla samarbetsförmåga och kamratskap har ingått i läroplaner under senare delen av 1900-talet men något sådant motiv finns inte i dagens läroplan. (Andersson, 2020, s. 50). En av slutsatserna i studien är att det eventuellt saknas innehåll i läroplanen som berör andra motiv inom utomhusundervisning än den idag dominerande faktabaserade naturvetenskapliga förståelsen av naturen. Andersson lyfter att det även går att uppleva naturen utifrån ett estetiskt, moraliskt, praktiskt eller känslomässigt perspektiv. Att fler motiv saknas kan enligt Andersson vara en konsekvens av en mer resultatfokuserad läroplan (Andersson, 2020, s. 61). Studien visar även att ett motiv inom utomhusundervisning som fått stort utrymme i den senaste läroplanen jämfört med andra områden är rekreativmotivet. Andersson menar att detta resultat stämmer väl överens med tidigare forskning från Backman (2016) och Mikael (2017) som visat att utomhuspedagogik allt mer blivit en del i ämnet idrott och hälsa. Detta har gjort att fysiska rekreativvärden blivit dominerande inom utomhuspedagogiken. På så sätt har de idrottsliga värdena fått företräde inom utomhuspedagogik medan andra motiv blivit allt mindre viktiga (Andersson, 2020, s. 64-66).

Artikeln skriven av Oberle et al. har syftet att presentera lärarnas hinder och möjligheter för utomhusundervisning i Kanada (2021, s. 5). Artikeln heter *Support Factors and Barriers for Outdoor Learning in Elementary Schools: A Systematic Perspective*. De som medverkade i studien var 36 lärare från 16 olika distrikt (Oberle, et al. 2021, s. 6). Forskarna använde sig av semistrukturerade intervjuer (Oberle et al. 2021, s. 8). Oberle et al. använder sig av ett holistiskt perspektiv för att kunna ge en helhetsbild över vilka hinder det finns med socioekologisk utomhusundervisning (2021, s. 25).

Resultatet visar att lärarens initiativ och engagemang avgör hur mycket utomhusundervisning som kommer bedrivas (Oberle et al. 2021, s. 10). Den andra stora faktorn var ifall vårdnadshavare var stödjande för utomhusundervisning. Ifall lärarna hade en rektor som inte var stöttande utan fokuserar snarare på risker och ekonomi valde fler lärare att inte bedriva utomhusundervisning (Oberle et al. 2021, s. 12). En annan aspekt var att de kanadensiska lärarna kände sig begränsade av schemat i skolan och läroplanen som hade mycket innehåll (Oberle et al. 2021, s. 15-16). En problematik var att skolans policy gjorde det omöjligt och begräns lärare till att gå ut varje dag med sina elever (Oberle et al. s. 17-18). Den sista problematiken var olika typer av resurser, ekonomiska som materiella. Utan bra utrustning kan man inte bedriva bra undervisning (Oberle et al. 2021, s. 20). Lärarna var överens om att dagens barn är mindre benägna att vistas utomhus (Oberle et al. 2021, s. 21). Den sista aspekten som nämns i resultatet var miljön som elever ska vistas i. Miljön kring skolan var begränsad och därmed spenderade lärarna inte mycket tid utomhus (Oberle et al. 2021, s. 24).

För att utomhusundervisning skulle kunna ske måste läraren vilja få in detta i sin planering samt hitta det stoff i läroplanen som kan behandlas utomhus (Oberle et al. 2021, s. 29). Andra faktorn som var viktiga är att läraren ska ha stöttande kollegor och en chef som förespråkar utomhusundervisning (Oberle et al. 2021, s. 30).

Studien *Theoretical and practical, but rarely integrated: Norwegian primary school teachers' intentions and practices of teaching outside the classroom* från norska forskarna Winje och Løndal (2021) har syftet att undersöka hur norska lärare arbetar med "uteskole" (utomhusundervisning). Uteskole definieras "regular classes held outside the school buildings on a weekly or bi-weekly basis in natural". Deras andra syfte är att undersöka lärarnas avsikt med uteskole (Winje & Løndal, 2021, s. 134). Winje och Løndal valde två skolor i Norge där de observerade uteskoleundervisningen. Båda skolorna bedrev mycket uteskole i sin undervisning. Från den ena skolan var det tre lärare som deltog medan från den andra skolan var det två lärare. Fallstudien bedrevs under tre månaders period. I studien genomförde de även intervjuer med lärarna på skolan (Winje & Løndal, 2021, s. 138-139). Winje och Løndal använder Deweys pragmatiska teori i sin studie (2021, s. 135).

Resultatet av studien är uppdelad i tre delar. Den första delen handlar om förstahandsupplevelser. Det innebär att lärare på båda skolorna vill ge sina elever möjlighet att använda alla sina sinnen. Lärarna påstår att det främjar deras inlärningsprocess samt att uteskole och upplevelser ger dem möjlighet att ta del av det riktiga livet. Genom att eleverna har möjlighet att använda alla sina sinnen har de möjlighet att enklare kunna koppla teori till praktik (Winje & Løndal, 2021, s. 141). Del två handlar

om själva friluftslivet. Elever och lärare kan utföra olika aktiviteter som skidåkning, vandring eller skridskoåkning. Elever med en mindre alternativt ingen erfarenhet av friluftsliv får lära sig om nödvändiga kläder och lära sig de färdigheter de behöver för att få en positiv bild av friluftsliv (Winje & Løndal, 2021, s. 142). Den tredje och sista delen handlar om teoretisk undervisning utomhus. Den är uppdelad i två delar, symbolhantering och relation mellan teori och praktik. Lärarna förbereder sitt material i olika ämnen och organiserar olika aktiviteter för att kunna koppla den teoretiska kunskapen till den praktiska eller för att få eleverna första undervisningsstoff via uteskole (Winje & Løndal, 2021, s. 143- 144).

Författarna analyserar datan från sitt utgångsperspektiv då Dewey påstår att all erfarenhet inte kan vara jämlik med utbildning. Alltså är inte uteskole lika främjande som inomhusundervisning då utbildningen i skolmiljö kan få en tydligare koppling till läroplanen (Winje & Løndal, 2021, s. 145). Det pragmatiska förhållningssättet är mer främjande när lärarna arbetar kontinuerligt med upprepningar och återkoppling mellan teori och praktik. När eleverna får erfarna något och därefter koppla sin kunskap till teori är det som befäster kunskapen (Winje & Løndal, 2021, s. 146).

Artikeln *Student teachers' views on outdoor education as a teaching method - two cases from Finland and Norway*, har syftet att undersöka vilken syn lärarstudenter har på utomhusundervisning som en undervisningsmetod (Sjöblom et al. 2023, s. 288). Utomhusundervisning definieras av författarna utifrån att: "Undervisning tar plats utanför det traditionella klassrummet, antingen i natur- eller kulturell miljö" (Sjöblom et al. 2023, s. 286). Metoden som används i studien är en kvalitativ och jämförande informationsinsamling med hjälp av kvantitativa inslag (Sjöblom et al. 2023, s. 290). Insamling av data skedde på ett kvantitativt sätt via en enkät. De deltagare som deltog från Norge var 32 personer (29 kvinnor, 3 män). I Finland deltog 66 personer, 54 kvinnor, 12 män (Sjöblom et al. 2023, s. 291).

I resultatkapitlet blev det tydligt att de norska lärarstudenterna var mer positivt inställda till utomhusundervisning än de finska lärarstudenterna. De positiva aspekterna med utomhusundervisning var förstahandsupplevelser, alltså att eleverna hade möjlighet att använda sina sinnen och lära sig av verkligheten istället för att läsa om ämnet. Hälften av deltagarna i båda länderna nämnde positiva aspekter av hälsa när man vistas utomhus (Sjöblom et al. 2023, s. 293). Lärarstudenterna påpekade även negativa aspekter med utomhusundervisning, brist på planeringstid vid genomförande av utomhusundervisning. En annan aspekt som presenteras är brist på säkerhet och risk för dåligt väder. Avslutningsvis nämns det att samhällsförändringar och livsstilsändringar är

anledningar till varför utomhusundervisningen i dessa länder sjunker (Sjöblom et al. 2023, s. 294-296).

5. Diskussion

I denna del kommer resultatet i föregående kapitel att diskuteras med koppling till frågeställningen "Vilka faktorer har ämneslärare i idrott och hälsa att förhålla sig till vid undervisning i friluftsliv". I detta kapitel har det gjorts en tematisering för att kunna granska ämnet utifrån olika aspekter. Underrubrikerna är då Förhållningssätt till styrdokument, Undervisningsplats för friluftsliv. Vi valde även att inkludera underrubrikerna Relevans för yrkesprofessionen och en Metoddiskussion.

5.1 Förhållningssätt till styrdokument

Ett resultat som presenterades i Backmans studie var att idrottslärare upplevde svårigheter i att tolka styrdokumentens formuleringar om friluftsliv (2010, s. 19). Sedan revideringen från Lpf 94 har det skett en ökning i det centrala innehållet i området friluftsliv, från en punkt till fyra stycken (Skolverket, 2000; 2010). Somliga lärare slår samman friluftslivundervisning med orienteringsundervisning (Backman, 2011, s. 17-19) medan många andra lärare anser, som ovan nämnt att det är exklusivt friluftsliv som ska ligga i fokus kopplat till styrdokumentet (Backman, 2008, s. 19-20). Forskare önskar att ett miljötänk och hållbarhetsperspektiv inkluderas i undervisningen (Mikaels, 2018, s. 4), vilket blir problematiskt eftersom styrdokument tar varken upp miljötänk eller ett hållbarhetsperspektiv i det centrala innehållet. Det som istället tas upp är att utemiljöer ska ses som rekreation (Andersson, 2020, s. 64). Utifrån styrdokumentet har lärare svårt att tolka vad friluftslivundervisningen ska innehålla samtidigt som det också saknas riktlinjer för antalet undervisningstimmar. Styrdokumentet benämner i innehållet bland annat att lärare ska undervisa i "Metoder och redskap för friluftsliv". Skolverket förväntar sig att respektive skola i Sverige har redskapen som ska kunna användas i undervisningen. Om en skola inte har några friluftslivsredskap kan inte läraren genomföra undervisningen och ha stöd i styrdokumentet. Vidare benämns i styrdokumentet "Utemiljöer och naturen som arena för rörelseaktiviteter och rekreation". Eftersom utemiljöer står i plural förväntas läraren bedriva undervisningen på fler än en plats utomhus, vilket också kan väcka tankar om vad som är lämpligt som utemiljö att bedriva undervisning på samt hur många utemiljöer som behövs för att kunna påstå att eleverna har varit i "utemiljöer" (Skolverket, 2011, s. 2).

En annan likhet som går att urskilja mellan några av studierna i resultatkapitlet är problematiken som lyfts kring styrdokumentet. Formuleringar kring friluftsliv beskrivs i flera studier som svårtolkade och några studier efterfrågar en tydligare beskrivning av vad friluftsliv i idrott och hälsa ska bestå av. Mikaelns definierar friluftsliv som “kulturen att vistas eller spendera tid i naturen för rekreationssyften” (2017, s. 13). Backman definierar det som “att vistas utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling” (2010, s. 4), alltså samma definition som Svenskt friluftsliv använder (2023). En slutsats som båda forskarna har är att idrottslärare bör bedriva mer friluftsliv i skolans närmiljö utan stora krav på ekonomiska resurser och material (Backman, 2010, s. 19-20) (Mikaelns, 2017, s. 68-69). Samtidigt använder sig båda forskarna av en definition som indikerar att friluftsliv behöver innefatta naturupplevelse. Var gränsdragningen går mellan vad som kan uppfattas som naturupplevelse och vad som enbart är aktivitet i exempelvis stadsmiljö är däremot svårt att säga. Fördelen med Mikaelns och Backmans avhandlingar är att de har en tydlig definition på vad friluftsliv innebär i deras texter. I styrdokument för idrott och hälsa utvecklar Skolverket däremot inte hur de definierar friluftsliv. Det blir då idrottslärarens egen definition på friluftsliv som utgör grunden till hur undervisningen utformas. På så sätt kan en lärare exempelvis undervisa i exklusivt friluftsliv någon enstaka gång per läsår. En lärare kan också undervisa i friluftsliv flera gånger per läsår men enbart i en urban miljö. Inget av de två alternativen kan anses frångå styrdokumentet men hur undervisningen ser ut och vilken bild olika elever kommer få av friluftsliv kommer att variera stort.

Mikaelns (2017, s. 68-69) visar att idrottslärare i Sverige och på Nya Zeeland har en tydlig likhet kring hur de ser på undervisning i friluftsliv. I båda länderna finns ett tydligt fokus på utförande och bedömning av idrottsaktiviteter utomhus. Den skillnaden som fanns mellan länderna var däremot att på Nya Zeeland arbetar man mer med ett hållbarhetstänk kring friluftslivet. Denna syn på friluftsliv undervisningen skulle med fördel kunna appliceras av svenska idrottslärare. Precis som Mikaelns andra studie (2018, s. 4) visade att forskare önskade sig mer miljöaktivtänk i skolan.

5.2 Undervisningsplats för friluftsliv

När det gäller den internationella aspekten finns det likheter och skillnader om hur undervisningen ser ut kopplat till friluftsliv. Studierna tar upp olika argument för och emot utomhusundervisning, men det är flera studier som lyfter positiva aspekter av förstahandsupplevelser, både Sjöblom et al. (2023, s. 293) och Winje & Løndal (2021, s. 141). Fägerstam visar att australienska elever inte

upplever några förstahandsupplevelser i skolan. Efter studien skedde en förändring både kunskapsmässigt och socialt som blev ett resultat av utomhusundervisningen (2012, s. 53). Det finns olika typer av argument kring svårigheter som gör att utomhusundervisning inte genomförs. De kanadensiska lärarna anser att det är många faktorer som ska samspela för att de ska kunna bedriva utomhusundervisning (Oberle et al. 2021, s. 10-24). Sjöblom et al. diskuterar att det är samhällsförändringarna som är anledningen till att det bedrivs mindre utomhusundervisning (2023, s. 296).

Det finns ett antal likheter som går att urskilja i både resultat och slutsatser från flera av studierna. En av likheterna är att undervisning i friluftsliv föreslås bli mer anpassat till att kunna genomföras i närområdet. En annan likhet är att friluftslivundervisningen bör genomföras oftare i skolans närområde och i form av aktiviteter som inte ställer stora krav på ekonomiska resurser. Genom att nyttja den miljö som finns runt om skolan, kan man ägna sig mer åt det Backman kallar för det vanliga friluftslivet (2008, s. 12-14). Backman föreslår att det behövs en större acceptans kring att friluftsliv kan genomföras i mer urbana miljöer samt att friluftsliv inte behöver kräva ekonomiska resurser och teknisk utrustning (2010, s. 19-20). Även Mikael's framför liknande resonemang. Mikael's påpekar även att det saknas andra mål med undervisningen i friluftsliv än de mål som kan kopplas till den aktivitetsdiskurs som idag dominerar undervisningen (2017, s. 68-69). Att idrottslärare bör bedriva mer friluftsliv i närmiljön är alltså en gemensam åsikt bland ovanstående forskare. Även Fägerstam lyfter att utomhuspedagogik fungerade "överlag bra" att undervisa i, enligt lärarna i studien (2013, s. 8). Det finns däremot hinder som försvårar denna förändring kring utbildning i friluftsliv. Detta är enligt Backman att idrottslärarstudenter inte får speciellt mycket utbildning i hur skolnära friluftsliv kan bedrivas. Lärarutbildare värdesätter det exklusiva friluftslivet väldigt högt. Idrottslärarstudenter får genom sin utbildning därför nästan enbart lära sig hur man undervisar i samt genomför denna typ av friluftsliv (2008, s. 19-20). Lärarutbildningen utgör på flera sätt grunden för hur framtida lärare väljer att undervisa för sina elever. Ifall idrottsämnet bör innehålla mer skolnära friluftsliv, skulle det utifrån Backmans resonemang också behövas en förändring i hur idrottslärarutbildningen är utformad.

5.3 Relevans för yrkesprofession

Friluftslivundervisningen påverkas beroende på vilken lärare med vilket engagemang man får och vad dess syn på utomhusundervisning är, men det är inte endast lärarens åsikt som spelar roll utan det är även chefens (Oberle et al. 2021, s. 10). Denna infallsvinkel kan ge betydelse för inköp av material

men även möjligheten för hur mycket undervisning kan ske utomhus. En rektor som har en högre position än läraren måste lyssna in på hur chefen vill styra sin organisation och anpassa sin undervisning utifrån det. Eftersom friluftslivundervisningen redan är underordnat om inte engagerade lärare får stöttning av sina chefer kan även den friluftslivundervisning som finns trappas ner i kvalitet om inte material för en god undervisning finns tillgängliga. Det kan därför vara avgörande om lärarens rektor är engagerad och möjliggör eventuella inköp av material. Detta har en stor innebörd för de som är och studerar till idrottslärare, allt som lyfts i uppsatsen är faktorer som kan påverka friluftslivundervisningen men även vad som kan påverka professionen i sig. Lärare har ett ansvar i sig men de kan inte påverka allt utan det är ett samspel av många faktorer som ska falla samman för att undervisningen ska bli så bra som möjligt för eleverna.

Sjöblom et al. lyfter att en av lärarnas begränsningar för att bedriva utomhusundervisning är på grund av brist på planeringstid (2023, s. 294-296). Detta är en stor konsekvens inte bara för idrottslärare utan även för övriga ämnen i skolan, då samarbetsmöjligheter mellan lärare försvinner. Om det skulle finnas mer planeringstid skulle lärare i olika ämnen kunna genomföra ämnesövergripande arbeten och erbjuda eleverna fler möjligheter till nya undervisningsupplägg och bidra till en mindre enformig undervisning.

5.4 Metoddiskussion

Vår utgångspunkt var att kunna besvara frågeställningen på bästa sätt. Med tanke på våra sökord som var både svenska och engelska anser vi att vi har fått ett varierande urval av de publikationer som vi fick träffa på. Vi har provat olika databaser och valt att fokusera på Swepub och ERIC vilket resulterade i tolv publikationer, varav fem hade internationell utgångspunkt. De möjliggjorde att vi fick en överblick över hur det kan se ut i andra länder vilket berikade vårt diskussionskapitel. Majoriteten av våra publikationer genomförde kvalitativa undersökningar vilket vi anser gav en detaljerad bild av ämnet, dess innebörd och hur olika friluftslivet kan tolkas mellan olika deltagare som deltog i studierna. Forskarna hade olika teoretiska perspektiv i sina publikationer. Ett flertal som benämns är det pragmatiska perspektivet från Dewey och det sociokulturella perspektivet från Vygotskij. Läroplansteori från Bernstein och Deluze och Guattaris begrepp användes också i uppsatsen. Publikationerna från Erik Backman ansåg vi skulle bidra till en varierande bild av ämnet. Fastän det är en och samma forskare ansåg vi att hans publikationer behandlade olika ämnen vilket

klargörs i studien i den utsträckning som behövs och därmed tycker vi att användandet av hans tre studier inte betraktades som ensidigt utan berikande.

6. Slutsats

Omvandlingen av styrdokument till undervisning i friluftsliv varierar stort mellan olika idrottslärare och olika skolor. Varje lärare har som uppdrag att tolka styrdokument och varje lärares uppfattning av friluftsliv påverkar och skapar inte en enhetlig bild bland lärare inom den svenska skolan. En del lärare värdesätter inte friluftsliv särskilt högt, en del lärare inkluderar friluftslivsområdet som en del i sin orienteringsundervisning.

Slutsatserna vi har kommit fram till är att undervisning i friluftsliv ser olika ut både nationellt och internationellt. Dels så har varje land olika skolsystem men det finns ett antal likheter i hur undervisning i friluftsliv eller utomhusundervisning genomförs. Undervisning i friluftsliv kan anpassas efter ekonomiska och geografiska förutsättningar och ändå följa styrdokument. Detta möjliggörs genom den platsresponsiva pedagogiken och det vanliga friluftslivet i närområdet. Det finns en uppfattning bland idrottslärare att friluftsliv behöver vara exklusivt och kräva tid och resurser. Denna uppfattning kan delvis skapas under lärarutbildningen som innefattar mycket exklusivt friluftsliv. Flera forskare i denna uppsats påpekar däremot att mer vanligt friluftsliv i skolan kan möjliggöra att styrdokument följs på ett fördelaktigt sätt.

Den sista faktorn som vi skulle vilja avsluta vårt slutsatskapitel med är resonemanget om lärarens personliga engagemang men även rektorns engagemang på skolan som kan vara en bidragande faktor för mer eller mindre friluftsliv i undervisningen. Av alla faktorer som påverkar friluftslivundervisningen är detta den mest avgörande faktorn. De övriga faktorerna styrdokument, undervisningsplats och ekonomi spelar mindre roll ifall rektorn och idrottslärare helt saknar engagemang för att genomföra friluftslivundervisning.

6.1 Vidare forskning

Ett förslag om vidare forskning är att granska elevperspektiv på friluftsliv och hur de upplever undervisningen kopplat till ämnet samt vilken innebörd friluftsliv har för eleven och vad som egentligen klassas som friluftsliv på gymnasienivå. Urvalet är viktigt då det behövs en variation för att ge en heltäckande bild över ämnet. Med variation anses att välja ut deltagare med varierande socioekonomisk bakgrund och geografisk placering för att notera de skillnader och likheter som kan

finnas. Metod för denna undersökning skulle behöva vara kvalitativ, helst via semistrukturerade intervjuer för att på djupet kunna undersöka vad elever anser om ovannämnda ämnen. Undersökningen i detta ämne kan anses som extra relevant då friluftsupervisning ses som en avancerad del för lärare och därmed är det viktigt att granska vad eleverna anser.

Referenslista

Andersson, K. (2020). Naturmöten i pedagogiska verksamheter. Licentiatavhandling. *Örebro Studies in Sport Sciences* 31. Örebro universitet.

Backman, E. (2008). What is valued in friluftsliv within PE teacher education?
- Swedish PE teacher educators' thoughts about friluftsliv analysed through the perspective of Pierre Bourdieu. *Sport, Education and Society* 13(1): 61-76. Stockholms universitet.

Backman, E. (2010). What frames teaching of friluftsliv? - Analysing a pedagogic discourse within Swedish PE through framing and the pedagogic device. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*. Stockholms universitet.

Backman, E. (2011). Friluftsliv: a contribution to equity and democracy in Swedish PE? - An analysis of codes in Swedish PE curricula. *Journal of Curriculum Studies*. Stockholms universitet.

Backman, J. (2016). *Rapporter och uppsatser*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Faskunger, J. & Sjöblom, P. (red.). (2017). *Idrottens samhällsnytta En vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. FoU- rapport 2017:1. Riksidrottsförbundet.

Folkhälsomyndigheten (2023). *Friluftsliv*. Hämtad 20 december 2023 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/>

Folkhälsomyndigheten (2022). *Friluftsliv för bättre folkhälsa*. Hämtad 20 december 2023 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftsliv-for-battre-folkhalsa/>

Fredman, P. Ankre, R & Chekalina, T. (april 2019). *Friluftsliv 2018 - Nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor*. Naturvårdsverket. Rapport 6887.

Fägerstam, E. (2012). *Perspectives on outdoor teaching and learning*. Linköpings universitet.

Fägerstam, E. (2013). *High school teachers' experience of the educational potential of outdoor teaching and learning*. Linköpings universitet.

Mikaels, J. (2017). *Becoming-place (Re)conceptualising friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum*. Doktorsavhandling. Gymnastik- och idrottshögskolan

Mikaels, J. (2018). Becoming a place-responsive practitioner: Exploration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum. *Journal of Outdoor recreation, education and leadership*. 10(1): 3-19.

Nationalencyklopedin. (2023). *Utomhuspedagogik*. Hämtad 12 januari 2023 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/utomhuspedagogik>

Oberle, E. Zeni, M. , Munday, F. & Brussoni, M. (4 augusti 2021). Support Factors and Barriers for Outdoor Learning in Elementary Schools: A Systematic Perspective. *American Journal of Health Education*. 52(5): 251-165.

Sjöblom, P. Eklund, G. & Fagerlund, P. (2023). Student teachers' views on outdoor education as a teaching method - two cases from Finland and Norway. *Journal of Adventure education and outdoor learning*. 23(3): 286-300.

Skolverket (2000). *Ämne - Idrott och hälsa (ej gällande)* Hämtad 2 november 2023 från <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/hitta-tidigare-amnen-och-kurser-ar-2000-2011-i-gymnasieskolan?url=-996270488%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2FsubjectKursinfo.htm%3FsubjectCode%3DIDH2000GY%26lang%3D%26tos%3Dgy2000&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfaa4b0>

Skolverket (2010). *Idrott och hälsa*. Hämtad 2 november 2023 från https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne/svid12_5dfce44715d35a5cdfa92a3/-996270488/subject/IDR/5/pdf?fbclid=IwAR1w8H7Z1TPwv7kiqthex1MPqUAay5Vz6KirvwHV3c96gyQsid5-OL07vVE

Svenskt friluftsliv. (2023). *Allemansrätten*. Hämtad 15 december 2023 från <https://svensktfriluftsliv.se/allemansratten/>

Svenskt friluftsliv. (2023). *Vad är friluftsliv?* Hämtad 15 december 2023 från

<https://svensktfriluftsliv.se/vad-ar-friluftsliv/>

Tugetam, Å. (2020). *Att göra och erfara friluftsliv – En etnografisk studie om lärprocesser i gymnasieelevers friluftsupervisning*. Doktorsavhandling. Linnéuniversitetet.

Winje, Ø. , Løndal, Knut (15 juni 2021). Theoretical and practical, but rarely integrated: Norwegian primary school teachers' intentions and practices of teaching outside the classroom. *Journal of Outdoor and Environmental Education*. 24:133-150.

Bilagor

Bilaga 1

Datum	Databas	Sökord	Begränsningar	Antal träffar	Valda artiklar
20:e nov	Swepub	Friluftsliv, physical education	Peer review	8 av 24 13 av 24	1. Att göra en och erfara friluftsliv: en etnografisk studie om lärprocesser i gymnasieelevers friluftslivundervisning http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1505220/FULLTEXT01.pdf 2. Becoming a place-responsive practitioner: Expoloration of an alternative conception of friluftsliv in the Swedish psysical education and health curriculum http://gih.diva-portal.org/smash/get/diva2:1144154/FULLTEXT02.pdf
21:e nov	Swepub	Erik, Backman	Övrigt vetenskapligt	1 av 28	1. Friluftsliv: a contribution to equity and

		, Friluftsliv			<p><i>democracy in Swedish PE? - An analysis of codes in Swedish PE curricula.</i></p> <p>http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:308097/FULLTEXT01.pdf</p>
				3 av 28	<p>2. <i>What frames teaching of friluftsliv? - Analysing a pedagogic discourse within Swedish PE through framing and the pedagogic device.</i></p> <p>http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:308098/FULLTEXT01.pdf</p>
				4 av 28	<p>3. <i>What is valued in friluftsliv within PE teacher education? - Swedish PE teacher educators' thoughts about friluftsliv analysed through the perspective of Pierre Bourdieu.</i></p> <p>https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:308099/FULLTEXT01.pdf</p>

					:308099/FULLTEXT01.pdf
23:e nov	Swepu b	Sweden, curriculum, physical education	Övrigt vetenskapligt	10 av 36	<i>Becoming place: (Re)conceptualising friluftsliv in the Swedish physical education and health curriculum</i> https://gih.diva-portal.org/smash/get/diva2:1144172/FULLTEXT01.pdf
24:e nov	Swepu b	Naturmöten	Övrigt vetenskapligt	4 av 17	<i>Naturmöten i pedagogiska verksamheter</i> http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1477807/FULLTEXT01.pdf
27:e nov	Swepu b	Friluftsliv	Doktorsavhandling	12	Ingen
27:e nov	ERIC	Outdoor education, Friluftsliv	Peer review	8 av 14	<i>Theoretical and practical, but rarely integrated: Norwegian primary school teachers' intentions and practices of teaching outside the classroom</i> https://link-springer-com.proxy.mau.se/content

					/pdf/10.1007/s42322-021-00082-x.pdf
5:e dec	Libris	Outdoor teaching	Artikkel/kapitel	21	Ingen
5:e dec	Libris	Outdoor education	Fritt online, avhandling	26	Ingen
5:e dec	ERIC	Outdoor education, school, physical education	Peer review	14 av 15	<i>Support factors and barriers for outdoor learning in elementary schools: a systematic perspective</i> https://open.library.ubc.ca/ media/download/pdf/5238 3/1.0416581/3
5:e dec	ERIC	Outdoor education, teaching	Peer review, Since 2023	2 av 36	<i>Student teachers' views on outdoor education as a teaching method-two cases from Finland and Norway</i> https://www.tandfonline.c om/doi/epdf/10.1080/1472 9679.2021.2011338?need Access=true